

Lect. Univ. Dr. Loredana MUNTEAN

EDUCAȚIE MUZICALĂ ȘI METODICĂ

- Suport de curs pentru studenți -
- Specializarea PIPP -



Editura Universității din Oradea
ISBN 978-606-10-1154-4



METODICA EDUCAȚIEI MUZICALE

Contents

INTRODUCERE.....	4
ELEMENTELE FUNDAMENTALE CURRICULARE ALE EDUCAȚIEI MUZICALE	5
DOCUMENTELE ȘCOLARE.....	7
OBIECTIVELE EDUCAȚIEI MUZICALE	8
CONȚINUTURILE EDUCAȚIEI MUZICALE.....	21
Cunoștințe, priceperi și deprinderi muzicale.....	21
PRINCIPIILE DIDACTICE ȘI APLICAREA LOR ÎN EDUCAȚIA MUZICALĂ.....	23
Principiul intuiției.....	23
Principiul accesibilității.....	24
Principiul însușirii active și conștiente a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor	25
Principiul sistematizării și continuității.....	25
Principiul însușirii temeinice.....	25
Principiul legării teoriei de practică	26
Principiul asigurării conexiunii inverse.....	26
Principiul realizării educației estetice	27
METODE DIDACTICE SPECIFICE ACTIVITĂȚILOR DE EDUCAȚIE MUZICALĂ	28
Sistemul metodelor de învățământ	29
Explicația.....	29
Conversația.....	29
Problematizarea	29
Descoperirea.....	30

Demonstrația	30
Exercițiul	31
Algoritmizarea.....	32
Jocul didactic.....	32
MIJLOACE DE REALIZARE A EDUCAȚIEI MUZICALE.....	33
CÂNTECUL.....	33
AUDIȚIA MUZICALĂ	37
JOCUL MUZICAL	43
Etaple desfășurării jocului muzical.....	45
EXERCITIILE MUZICALE.....	47
ACTIVITATEA DE EDUCAȚIE MUZICALĂ.....	51
Etaple activității de educație muzicală	53
UTILIZAREA INSTRUMENTELOR MUZICALE ÎN ACTIVITĂȚILE DE EDUCAȚIE MUZICALĂ.....	58
EVALUAREA ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIEI MUZICALE	61
CONSIDERAȚII FINALE.....	63
BIBLIOGRAFIE	65
WEBOGRAFIE.....	66



INTRODUCERE

Muzica reprezintă o componentă esențială a dezvoltării armonioase și naturale a copilului. Contactul cu muzica de la o vârstă fragedă îmbunătățește considerabil calitatea vieții copilului și mai apoi a adultului. Activitățile de educație muzicală au un efect benefic asupra formării și dezvoltării proceselor cognitive ale copilului și a laturii afectiv-emoționale a personalității sale. În același timp, acestea constituie un fundament solid pentru studiul ulterior al muzicii dacă se realizează corespunzător. Astfel, aceste experiențe ar trebui să facă parte din rutina zilnică a copiilor.

Educația muzicală a preșcolarilor include activități specifice de cânt, mișcare, audiție, creație, cânt instrumental, răspunsuri la reprezentări vizuale și verbale ale sunetului muzical, necesare dezvoltării acestora. De cele mai multe ori acestea sunt ordonate, sintetizate, concentrate în activități de sine stătătoare, dar există și situații în care se subordonează unor obiective nonmuzicale.

Modalitatea în care se desfășoară educația muzicală timpurie influențează considerabil traiectoria pe care o urmează evoluția ulterioară a individului.

ELEMENTELE FUNDAMENTALE CURRICULARE ALE EDUCAȚIEI MUZICALE

Din punct de vedere etimologic, termenul ***curriculum*** are semnificația de ***alergare, cursă, drum***. În timp, noțiunea și-a extins sensurile. Din perspectivă pedagogică, ***curriculumul*** cuprinde **obiectivele educaționale, competențele pe care dorim să le dezvoltăm, conținuturile instructiv-educative, strategiile de predare-învățare în școli și în afara ei, formele de evaluare, precum și relațiile ce se stabilesc între aceste componente ale sistemului educațional.**

Curriculumul se structurează pe diferite nivele, astfel că se disting:

- ***Curriculumul național*** (CN) - valabil pentru toate unitățile de învățământ din țară – este *trunchiul comun* valabil pentru întregul sistem, vizează cultura generală de bază și care reprezintă elementele de referință pentru evaluare.

La baza CN stă ***planul cadru*** conceput după un sistem de principii generale:

- Principiul egalității șanselor
- Principiul descongestionării, al selectării și esențializării conținuturilor programelor școlare
- Principiul descentralizării
- Principiul selecției și ierarhizării culturale – care a dus la consacrarea conceptului de **arie curriculară**

CN este structurat pe 7 arii curriculare:

- Limbă și comunicare
- Matematică
- Om și societate

- **ARTE**
- Educație fizică și sport
- Tehnologii
- Consiliere și orientare

Ariile curriculare cuprind domenii ale cunoașterii care oferă o viziune interdisciplinară asupra obiectelor de învățământ. **Ariile curriculare** sunt aceleași pentru întreaga perioadă a școlarității, schimbându-se doar ponderea pe cicluri și nivele de clasă.

- **Curriculumul la decizia școlii** (CDS) – poate fi decis de școală, în funcție de nivelul claselor, de valorile culturale zonale, de alte argumente de interes local. Se prezintă sub mai multe forme:
 - **Curriculum aprofundat** – urmărește aprofundarea obiectivelor de referință prin diversificarea activităților de învățare ale curriculumului nucleu, prin extinderea la maximum a numărului de ore alocate disciplinei
 - **Curriculum extins** – urmărește extinderea obiectivelor de referință și a conținuturilor, pentru elevii cu ritm superior de asimilare, incluzând elemente facultative, opționale.
- **Curriculum nonformal** – are în vedere activități complementare, extrașcolare dar instituționalizate, pentru care se stabilesc obiective specifice.
- **Curriculum specializat** – precizează obiective care vizează pregătirea elevilor în vederea profesionalizării

DOCUMENTELE ȘCOLARE

PLANUL DE ÎNVĂȚĂMÂNT cuprinde disciplinele școlare pe cicluri și specializări, pe arii curriculare, pe clase și numărul de ore alocat pe săptămână și se concretizează în orarul școlar.

PROGRAMA ȘCOLARĂ conține elementele de curriculum național și la decizia școlii.

PLANIFICĂRILE CALENDARISTICE reflectă propria interpretare a programei școlare de către fiecare cadru didactic, adaptată unei anumite clase de elevi. În aceste documente, conținuturile prevăzute în programă sunt organizate pe **unități de învățare** și pe **lecții**.

Unitățile de învățare specifice educației muzicale sunt:

- Deprinderi melodice
- Deprinderi ritmice
- Deprinderi de cunoaștere a timbrului
- Deprinderi de interpretare

MANUALELE ȘCOLARE cuprind elemente de conținut sistematizate pe baza unor principii psihopedagogice, estetice etc.

PROIECTUL DIDACTIC detaliază demersul didactic propus pentru derularea unei activități la nivel de clasă. Are caracterul cel mai concret.

OBIECTIVELE EDUCAȚIEI MUZICALE

„A educa implică întotdeauna un obiectiv.”

Gilbert și Vivienne Landsheere –

Definirea obiectivelor educației, EDP 1979.

Obiectivele educaționale situează elevul în centrul activității instructiv-educative în care acesta este implicat în calitate de partener al educatorului.

Obiectivele se împart în trei categorii:

- 1) **Obiectivele cadru** – vizează întregul ciclu școlar, au un caracter foarte general și sunt grupate pe **capacități** și **atitudini** și se regăsesc în programa școlară.
- 2) **Obiectivele de referință** – dezvoltă cele patru obiective cadru la nivelul fiecărei clase, sunt prevăzute în programă, stabilesc competențele elevilor la sfârșitul fiecărei clase, se pot relua pe un nivel superior la următoarea clasă.
- 3) **Obiectivele operaționale** – constituie ținte ale unei lecții, ale unei activități de educație muzicală desfășurate pe parcursul unei ore. Se referă la activitatea de învățare a elevilor și se concentrează pe procese, acțiuni, acte, operații observabile. Sunt formulate de educator în funcție de subiectul (tema) lecției și de nivelul colectivului de elevi și **sunt cuantificabile**.

Cuvântul acțiune – verbul ales în definirea unui obiectiv precizează clar natura performanței urmărite prin atingerea fiecărui obiectiv operațional. Fiecare obiectiv operațional trebuie formulat în cuvinte puține, precizând o singură sarcină de învățare.

Verbe de acțiune și expresii utilizate în formularea obiectivelor operaționale:

- a observa
- a asculta
- a recepta
- a executa
- a (se) sincroniza
- a interpreta
- a intona
- a marca ritmul (cu bătăi din palme, cu instrumente etc)
- a utiliza instrumente muzicale (pseudoinstrumente)
- a răspunde improvizând ritmic/meodic/melodico-ritmic
- a solfegia
- a analiza solfegiul/cântecul/lucrarea muzicală
- a recunoaște cântecul/jocul muzical/măsura/timbrul vocal (instrumental)/lucrarea muzicală audiată/compozitorul/genul muzical
- a compara
- a identifica
- a defini
- a improviza
- a crea (o melodie pe un text dat)
- a aprecia
- a evalua

Obiectivele sunt urmate în programă de prezentarea conținuturilor învățării grupate pe unități de învățare. Unitățile de învățare sunt o modalitate de organizare a conținuturilor educației muzicale prin raportare directă la calitățile sunetului muzical – înălțime, durată, intensitate, timbru –, respectiv la

elementele de limbaj muzical referitoare la fiecare însușire în parte. Această chestiune nu trebuie privită unilateral considerându-se de pildă că atunci când se studiază durata de un timp pe parcursul întregii activități de educație muzicală se vor rezolva doar exerciții ritmice cu pătrimi, cântul, audiția și jocul fiind total excluse. Revenim asupra ideii că elementele de limbaj muzical supuse studiului sunt pretexte pentru abordarea unui material sonor adecvat nivelului de vârstă și subordonat obiectivelor educației muzicale.

Deoarece în educația muzicală se poate observa un decalaj între activitățile de învățare propriu-zise și obiectivele educaționale aflate în strânsă relație cu conținuturile învățării, conceptul de unitate de învățare – considerat de unii specialiști impropriu – se cere reinterpretat. Un alt argument în acest sens este dat de faptul că unitățile de învățare sistematizează exclusiv elementele de limbaj muzical și elementele de cultură muzicală insuficiente prin ele însele pentru realizarea unei educații muzicale care are ca element central practica muzicală.

Prezentarea conținuturilor pe care trebuie să le parcurgă elevii în vederea realizării obiectivelor propuse este urmată în programa școlară de sugestii pentru lucrările muzicale pe care elevii le pot interpreta sau audia. Aceste sugestii nu au caracter obligatoriu sau restrictiv, materialul muzical parcurs putând fi liber ales de profesor în măsura în care respectă cerințele de bază pentru contextul dat.

În încheiere, programa școlară enunță **standardele curriculare de performanță** raportate la obiectivele cadru. Acestea orientează activitatea de evaluare.

Exemplificăm programele școlare în vigoare destinate clasei I (perioada prenotației), respectiv clasei a IV-a (perioada notației, finalizarea ciclului primar) pentru a ilustra punctul de plecare și punctul terminus al educației muzicale la care trebuie să ajungă elevii prin activitățile de educație muzicală desfășurate de profesorii pentru învățământul primar și preșcolar pentru ca în

clasa a V-a copiii să pășească în etapa de educație muzicală corespunzătoare nivelului de vârstă, fără a mai fi necesar procesul greoi de recuperare a unor lacune nejustificate.

CLASA I

A. OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Valorificarea în practica muzicală vocală și instrumentală a elementelor de limbaj muzical receptate

Obiective de referință <i>La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil:</i>	Exemple de activități de învățare <i>Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activități:</i>
1.1. să diferențieze auditiv sunete diverse din natură și din mediul înconjurător 1.2. să diferențieze sunetele cântate de cele vorbite 1.3. să reproducă un repertoriu de cântece receptate după auz, respectând intonația corectă	• exersarea acuității auditive prin joc • audierea comparată prin jocuri de intuire a sunetelor cântate și vorbite • redarea fragmentară și integrală în colectiv, în grupuri mici și individual a cântecelor din repertoriul propus, (10-15 cântece cu ambitusul do1-la1)

1.4. să evidențieze prin mișcarea corpului conținutul de idei al textului 1.5. să diferențieze auditiv calitățile sunetului muzical (intensitatea, durata, înălțimea) 1.6. să recunoască auditiv, după structura ritmică, cântecele învățate	• exersarea deprinderilor de cântare în grup, în poziție lejeră, cu emisie naturală și dicție corectă • exersarea prin joc a mișcării sugerate de ritmul și de textul melodiei • audierea comparată și recunoașterea auditivă a sunetelor de intensități diferite (tare-încet) • audierea comparată (prin jocuri) a unor sunete de durate diferite, nedefinite (lungi-scurte) • reproducerea vocală, cu jucării muzicale și/sau <i>*cu bătăi din palme</i> a unor onomatopee, recitative și <i>*formule ritmice (două măsuri)</i> • audierea comparată (jocuri) a unor sunete de înălțimi diferite (înalte-joase) și asocierea lor cu mișcări corporale • marcarea structurii ritmice a cântecului, prin bătăi din palme, mișcări corporale, jucării muzicale
---	---

	• detașarea structurii ritmice a primului vers sau a altui vers reprezentativ și marcarea acestuia • identificarea cântecelor după structura ritmică a versului ales, receptată auditiv • interpretarea alternativă, de la vers la vers, vocal și în gând, timp în care se marchează sonor timpii măsurii din cântec (audiție interioară prin joc)
--	--

2. *Exprimarea prin muzică*

Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
<i>La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activități:</i>
2.1. să interpreteze cântecele din repertoriu în nuanță medie	• cântarea colectivă în nuanță medie firească, cu participare afectivă
2.2. să cânte în aranjamente armonico-polifonice simple	• participarea la serbări • cântarea pe grupe alternative, cu solist și cor, personaje
2.3. *să cânte în grup sau individual, cu acompaniamentul instrumentului muzical mînuit	• interpretarea cântecelor cu acompaniamentul instrumentului muzical mînuit

<i>de cadrul didactic</i>	<i>de cadrul didactic</i>
2.4. să acompanieze liber și spontan cântecele	• acompanierea cântecelor cu propriul corp (bătăi din palme, pe genunchi, pe masă, cu talpa pe podea)
2.5. să își exprime impresia față de muzica audiată prin crearea de jocuri colective	• acompanierea cu jucării muzicale (tobă, lemne, clopoțel, tamburină, gong) • audierea unor piese din folclorul copiilor (înregistrări sau direct) • audierea unor piese din muzica cultă
2.6. să improvizeze spontan combinații ritmice, de tipul celor din folclorul copiilor	• mișcarea liberă • mișcarea dirijată • mișcarea diferențiată pe grupe (personaje) • crearea spontană a unor combinații ritmice de silabe onomatopeice, în jocuri colective de creație • crearea spontană a unor combinații ritmice de silabe onomatopeice, însoțite de mișcare

CLASA A IV-A

A. OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ȘI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. Valorificarea în practica vocală și instrumentală a elementelor de limbaj muzical receptate

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei a IV-a, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a IV-a, se recomandă următoarele activități:</i>
1.1	să reproducă un repertoriu de cântece receptate după auz sau descifrate cu ajutorul unui instrument muzical, individual și colectiv	- perfecționarea deprinderilor de cântare în colectiv și de tehnică vocală (emisie naturală, dicție, respirație); - redarea fragmentară și integrală a cântecelor din repertoriul propus respectând intonația corectă (20-25 de cântece cu ambitusul do1-do2); - cântarea în colectiv, în grupuri mici și individual;
1.2	să marcheze prin mișcare anumite elemente de limbaj muzical	- exersarea prin joc a mișcării pe cântec (sugerate de text, de ritm și de metru, de structura melodiei);
1.3	să diferențieze intuitiv, în audiere, elemente de limbaj muzical, corelându-le cu cele utilizate în	- sesizarea timbrurilor diferite (orchestra, corul, pian, vioară, <i>trompetă*</i> , nai) cu sau fără

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei a IV-a, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a IV-a, se recomandă următoarele activități:</i>
	practica muzicală de cântare	acompaniament; - audierea unor lucrări interpretate în nuanțe contrastante (tare-încet); - audierea unor lucrări interpretate în tempo-uri contrastante (lent-repede); - tactarea intuitivă a metrului binar și ternar , cu ambele brațe (audiție); - reproducerea vocală, cu jucării muzicale, cu bătaii din palme, a unor ritmuri simple, onomatopee și recitative/formule ritmice (două măsuri) – intuitiv sau prin citire ritmică; - audierea unor lucrări cu caracter diferit;
1.4	să redea instrumental – blockflöte, xilofon, clape (nu pianul) – sau vocal sunete de înălțimi diferite și melodii simple (din folclorul copiilor)	- asocierea poziției mâinii pe instrument cu sunetul (6 sunete: la-sol-fa-mi-re-do); - redarea instrumentală a cântecelor ce au melodia în limitele sunetelor precizate, a duratelor de pătrime, optime, doime și doime cu punct, a pauzei de pătrime, în măsurile de

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei a IV-a, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a IV-a, se recomandă următoarele activități:</i>
		2/4 și 3/4;
1.5	să diferențieze, în cadrul audițiilor de muzică populară, <i>cântecul propriu-zis*</i> , cântece de dans din zonă și pe cele legate de obiceiurile de iarnă	- audierea unor piese folclorice diferite: obiceiuri de iarnă, dansuri, cântecul propriu-zis. (înregistrări sau direct); - delimitarea pieselor specifice zonei; - identificarea unor instrumente populare specifice zonei; <i>confecționarea acestora*</i>; - asocierea melodiilor populare cu anumite mișcări corporale; - audierea unor lucrări din creația cultă; - conștientizarea elementelor muzicale (început, sfârșit, repetiții etc.);
1.7	să reproducă unele cântece populare accesibile	- cântarea în colectiv a colindelor cunoscute în zonă;
1.8	să diferențieze în cadrul audițiilor unele lucrări de factură cultă	- audierea unor menuete accesibile, de largă popularitate, comparativ cu valsul.

2. Exprimarea prin muzică

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei a IV-a, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a IV-a, se recomandă următoarele activități:</i>
2.1	să interpreteze cântece din repertoriul pentru copii, adecvat conținutului de idei și caracterului acestora, fără a diminua spontaneitatea și naturalețea specifice copilului	- cântarea colectivă, cu dinamica și tempo-ul adecvate; - alegerea și motivarea interpretării unor cântece din categorii cunoscute, sugerate în repertoriu;
2.2	să cânte în aranjamente armonico-polifonice simple	- cântarea vocală, vocal-instrumentală și instrumentală pe grupe (alternativ, în lanț, în dialog); cu solist și cor, cu <i>ison ritmic</i>*;
2.3	să își exprime argumentat preferința pentru anumite cântece, pentru o anumită modalitate de interpretare cu colectivul clasei, pentru o anumită muzică de audiat	- clasificarea tematică și compararea interpretării variate a cântecelor din repertoriu; - alegerea cântecelor preferate; - alegerea cântecelor pentru serbarea clasei;
2.4	să cânte cu acompaniament instrumental direct sau înregistrat	- interpretarea cântecelor cu acompaniamentul instrumentului mînuit de cadrul didactic; - interpretarea cântecelor cu „negative”;
2.5	să acompanieze cântecele, marcând simultan ritmul și metrul	- asocierea cu mișcări corporale; - acompanierea cu jucării muzicale

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei a IV-a, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a IV-a, se recomandă următoarele activități:</i>
		(toba, lemne, clopoțel, maracas, triangu, tamburină, gong, castagneta); - confecționarea de jucării muzicale;
2.6	să interpreteze cântece vocal-instrumental	- cântarea pe grupe (vocale și instrumentale), utilizând instrumentul melodic ales, alternativ și concomitent; - interpretarea vocal-instrumentală cu acompaniamentul jucăriilor muzicale; - interpretarea repertoriului selectat pentru formații muzicale (vocale, vocal-instrumentale sau instrumentale); - aprecierea aportului individual la interpretarea colectivă; - participarea la serbări;
2.7	să asocieze idei și impresii sugerate de lecturi și de imagini vizuale, cu muzica audiată	- compunerea scrisă inspirată de conținutul și caracterul melodiei unui cântec; - alegerea unui titlu pentru muzica audiată; - descrierea unui personaj;

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	<i>La sfârșitul clasei a IV-a, elevul va fi capabil:</i>	<i>Pe parcursul clasei a IV-a, se recomandă următoarele activități:</i>
		- realizarea unui desen ca tălmăcire vizuală a imaginilor auditive;
*2.8	<i>să improvizeze spontan mici melodii, vocal sau instrumental</i>	- <i>improvizația melodică la text dat sau creat (două măsuri).</i>

Lăsăm la latitudinea viitorului cadru didactic realizarea unei analize comparate și, pe baza acesteia, decizia privitoare la importanța acordată educației muzicale în propria activitate didactică.

CONȚINUTURILE EDUCAȚIEI MUZICALE

Conținutul educației muzicale este precizat în detaliu în curriculumul de educație muzicală pentru fiecare ciclu curricular în parte. Este ordonat în spirală, abordarea concentrică permițând aprofundarea unei probleme în funcție de capacitățile elevilor.

Psihopedagogia contemporană susține cu argumente importanța și necesitatea abordării interdisciplinare a educației muzicale care poate contribui la definirea, completarea, fixarea corectă a unor noțiuni însușite la alte discipline: limba și literatura română, limbile moderne și clasice, istoria, geografia, biologia, fizica, artele plastice, matematica, educația fizică și implicit la dezvoltarea culturii generale umaniste.

Cunoștințe, priceperi și deprinderi muzicale

Activitatea planificată, organizată și desfășurată în școală sub conducerea cadrelor didactice prin care elevii dobândesc cunoștințe, își formează și-și dezvoltă o serie de priceperi și deprinderi se numește proces de învățământ. Acesta are un caracter bilateral, copilul/elevul fiind acel partener care, prin efort propriu, își construiește personalitatea și contribuie la propria instruire și educare, în timp ce cadrul didactic conduce, organizează, sistematizează asimilarea cunoștințelor, formarea și dezvoltarea proceselor psihice, a priceperilor și deprinderilor, a obișnuințelor și atitudinilor.

Cunoștințele muzicale însumează noțiuni, definiții, reguli, principii care guvernează arta sunetelor și, aplicate în practică în mod corespunzător,

contribuie la conștientizarea activității de formare și dezvoltare a priceperilor și deprinderilor muzicale.

Priceperile se referă la capacitatea elevilor de a efectua activități muzicale respectând anumite reguli pe care educatorul/învățătorul/profesorul le aduce la cunoștință prin explicații și demonstrații adecvate, având la bază cunoștințe asimilate sau o problemă în studiu.

Priceperile se formează prin exercițiu îndelungat și sistematic. Ele asigură formarea și dezvoltarea deprinderilor.

Deprinderile reprezintă o treaptă superioară în pregătirea muzicală. Asigură efectuarea unei activități practice rapid, precis, fără a mai necesita explicații și demonstrații detaliate.

Factorii care influențează dobândirea cunoștințelor și formarea priceperilor și deprinderilor muzicale sunt:

- gradul aptitudinilor muzicale ale copiilor/elevilor
- condițiile în care se desfășoară activitățile de educație muzicală
- participarea afectivă a partenerilor.

Pentru învățarea și practicarea muzicii sunt necesare o serie de deprinderi ca:

- disciplina în timpul cântării
- emisia naturală, corectă, precisă, controlată
- dicția bună pentru redarea expresivă a conținutului
- ascultarea conștientă
- îngrijirea vocii.

Pentru ca deprinderile muzicale să fie formate și consolidate corespunzător, se recomandă respectarea următoarelor **activități metodice**.

a) Activități metodice pentru formarea deprinderilor:

- precizarea activității
- prezentarea obiectivului urmărit și a utilității acestuia

- explicarea modului de realizare
- demonstrarea activității
- executarea și reprezentarea activității

b) Activități metodice pentru consolidarea și perfecționarea deprinderilor:

- precizarea activității
- stabilirea elementelor de natură teoretică sau a criteriilor ce stau la baza activității
- pregătirea activității
- realizarea practică, urmărind un anumit nivel de performanță.

PRINCIPIILE DIDACTICE ȘI APLICAREA LOR ÎN EDUCAȚIA MUZICALĂ

Principiile didactice sunt norme generale ce stau la baza organizării și dirijării actului didactic.

Principiul intuiției

„... nimic nu este în intelect decât dacă mai întâi a existat în simțuri.” (J. Locke)

Principiul intuiției exprimă cerința ca organizarea însușirii cunoștințelor de către elevi să se bazeze pe contactul nemijlocit cu obiectele, fenomenele și procesele reale sau cu imaginile acestora.

La muzică, acest principiu se realizează sub mai multe forme, în funcție de simțul care predomină:

- a)** Intuiția auditivă – corespunde primei trepte a cunoașterii; începe cu prezentarea relațiilor de înălțime și durată dintre sunete și continuă cu audierea lucrărilor muzicale

- b)** Intuiția vizuală – însoțește intuiția auditivă în etapa studiului notației muzicale succedând-o și se referă la prezentarea relațiilor de înălțime și durată dintre sunete
- c)** Intuiția motrică – înseamnă receptarea sunetelor, a mersului liniei melodice, a succesiunii diferitelor formule ritmice însoțite de gesturi sau mișcări sugestive
- d)** Intuiția mixtă - se referă la utilizarea succesivă sau simultană a celorlalte forme ale intuiției
- e)** Intuiția prin cântare – face legătura între procesul intuirii și învățarea practică a muzicii

Principiul accesibilității

„Tot ce ste accesibil auzului trebuie să fie pus la dispoziția auzului.” (*J. A. Comenius*)

„... nu există și nu poate exista valoare inaccesibilă. Inaccesibilă este numai non-valoarea. Atâta doar că în domeniul artistic valoarea nu acționează instantaneu ...” (*Pascal Bentoiu*)

Respectarea posibilităților de înțelegere, receptare și redare a elevilor, trecerea de la cunoscut la necunoscut, de la simplu la complex, de la concret la abstract, de la particular la general, asigură participarea activă a acestora și logica procesului de cunoaștere.

Principiul însușirii active și conștiente a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor

Se referă la faptul că, pentru a înțelege clar și profund materialul abordat, elevul trebuie să depună un efort propriu real. Însușirea conștientă rezultă în urma înțelegerii elementelor de limbaj muzical, fixării și aplicării lor în practica muzicală.

Principiul sistematizării și continuității

Presupune respectarea unei ordini logice, firești în însușirea cunoștințelor, formarea priceperilor și deprinderilor pentru asigurarea unui progres continuu care să aibă la bază elemente însușite anterior.

Sistematizarea și continuitatea se realizează în două forme:

- a) în cadrul unei singure lecții/activități
- b) pe parcursul mai multor lecții/activități

Principiul însușirii temeinice

„... trăinicia cunoștințelor și deprinderilor este determinată de modul în care au fost însușite, aplicate în practică și sistematic repetate.” (Ana Motora-Ionescu)

Prin specificul său, muzica presupune formarea și dezvoltarea priceperilor și deprinderilor muzicale în activitățile din clasă întrucât acestea necesită supravegherea atentă a specialistului. Învățarea temeinică este asigurată prin: însușirea pe baza efortului propriu, aplicații practice și repetări.

Principiul reclamă două forme de fixare, recapitulare și sistematizare a cunoștințelor și deprinderilor:

- a) curentă – în cadrul fiecărei activități/lecții
- b) periodică – la sfârșitul unui capitol, semestru, an școlar.

Principiul legării teoriei de practică

„Muzica nu este o iluzie, ea este o revelație. Puterea ei biruitoare constă în aceea că ea dezvăluie o frumusețe ce nu este la îndemâna niciunei alte arte; ea ne împacă cu viața” (P. I. Ceaikovski)

„Copilul trebuie să cânte înainte de a cunoaște diferite reguli teoretice despre muzică. Chiar în faza când va învăța și regulile teoretice, activitățile practice rămân tot pe prim plan.” (I. Șerfezi)

„Artele se predau mai mult prin exemple decât prin precepte.” (J. A. Comenius)

Îmbinarea teoriei cu practica se realizează concret în două moduri:

- a) pornind de la teorie la practică
- b) pornind de la practică la teorie

În educația muzicală, elevii trebuie să cânte permanent, chiar înainte de a cunoaște teoria. Practica muzicală trebuie să constituie sursa penru descoperirea noțiunilor teoretice.

Principiul asigurării conexiunii inverse

Presupune supravegherea atentă și continuă a evoluției procesului didactic în vederea optimizării acestuia.

În cazul activităților de educație muzicală, calitatea procesului de predare-învățare este atestată de intonarea/interpretarea corectă, expresivă a cântecelor, precum și de capacitatea copiilor/elevilor de a aplica noțiunile însușite în situații de învățare noi într-un mod creativ.

Principiul realizării educației estetice

„Arta răspunde unor nevoi reale pe care le simte orice persoană de a-și lămurii unele idei, de a-și motiva unele comportamente și de a-și fundamenta unele atitudini, sugerând, explicând, valorificând sau problematizând. Prin caracterul ei stimulat, tonic, optimist etc, arta împinge la iubirea adevărului, a binelui, a științei și a vieții.” (D. Salade)

În cazul muzicii, educația estetică se realizează în cadrul procesului didactic prin intonarea corectă, expresivă, frumoasă a unui repertoriu variat și bogat.

*

* *

Principiile didactice formează în realitate un conglomerat organic, tratarea lor separată fiind motivată de necesitatea de a le aborda metodic. Ele vor fi respectate în mod creativ, adaptate la realitatea colectivului de copii/elevi.

Cunoașterea principiilor didactice ușurează activitatea educatorului, determină sporirea randamentului și diminuează efortul de însușire, contribuind la modernizarea activității educative. Modul de aplicare a acestora și de găsire a strategiilor celor mai potrivite contribuie la definirea stilului personal al fiecărui cadru didactic.

METODE DIDACTICE SPECIFICE ACTIVITĂȚILOR DE EDUCAȚIE MUZICALĂ

„Metoda este un ansamblu de reguli sigure și ușoare, grație cărora cine și le va fi însușit nu va lua niciodată ceva fals drept ceva adevărat și va ajunge, cruțându-și puterile minții și mărindu-și progresiv știința, la cunoașterea adevărată a tuturor acelor de care va fi capabil.”

(Descartes)

Dicționarul definește *metoda* ca fiind „totalitatea procedeelor practice cu ajutorul cărora se predă o știință, o disciplină.”

Metoda poate fi definită și ca:

- a) o cale eficientă de organizare și dirijare a învățării pentru a atinge obiectivele didactice propuse
- b) o modalitate de stimulare a elevilor pentru a-și însuși cunoștințele prin efort propriu
- c) un ansamblu organizat de procedee.

Trebuie menționat că metodele nu aparțin exclusiv unei discipline, dar au caracter specific pentru fiecare. Nu toate obiectele de învățământ folosesc aceleași metode, ci optează pentru acelea care se adaptează specificului domeniului studiat. Absența metodelor sau derularea unor demersuri improvizate, în afara oricărei strategii, periclitează activitatea didactică.

Sistemul metodelor de învățământ

1. Metode de transmitere/însușire a cunoștințelor

1.1. Metode de comunicare orală

a) metode expositive: expunerea, povestirea, explicația, prelegerea

Explicația asigură însușirea de cunoștințe, formarea de priceperi și deprinderi muzicale, înțelegerea fenomenului muzical și este folosită în toate etapele lecției. Reprezintă un rezumat al esențialului și este însoțită de exemple. Explicația trebuie să aibă caracter științific, conținut autentic, să fie clară, precisă, exprimată într-o ordine logică.

b) metode conversative: conversația, dezbateră, asaltul de idei, colocviul, problematizarea

Conversația constă în întrebări și răspunsuri în legătură cu lecția. Se desfășoară sub formă de dialog, antrenând elevii în activitate. Întrebările trebuie să fie precise, scurte, concise, frumos și corect exprimate. Răspunsurile dovedesc înțelegerea problemei muzicale, capacitatea de realizare practică, sunt rezultatul efortului propriu al elevilor și trebuie exprimate corect. Aprecierea răspunsurilor trebuie să fie obiectivă, stimulativă, educativă.

Problematizarea presupune rezolvarea unei situații-problemă de către elev sub îndrumarea educatorului/învățătorului/profesorului, folosind cunoștințele asimilate anterior, formulând ipoteze pentru descoperirea elementului de noutate.

1.2. Metode de comunicare scrisă: lectura, activitatea cu manualul

1.3. Metode de comunicare la nivelul limbajului intern: reflecția personală, introspecția.

2. Metode de cercetare a realității

2.1. Metode de cercetare directă: observația sistematică și independentă, experimentul, învățarea prin descoperire

Descoperirea înseamnă detectarea și extragerea unei informații noi prin eforturi proprii. Contribuie la dezvoltarea spiritului de observație, a gândirii cauzale, la formarea deprinderii de investigare a realității. La baza descoperirii stă observarea și un material corespunzător. În activitățile de educație muzicală, elevii vor observa un cântec, o lucrare muzicală precizându-i elementele componente (din punct de vedere formal, melodic, ritmic, al conținutului tematic, ...), vor compara două sau mai multe lucrări muzicale pe baza unor criterii date etc.

2.2. Metode de cercetare indirectă: demonstrația, modelarea, descoperirea în plan mental

Demonstrația înlesnește cunoașterea muzicii. Este importantă în educația muzicală deoarece învățarea se bazează pe audiere, pe practică și nu pe teorie. Este însoțită totdeauna de explicație. Demonstrația trebuie făcută în momentul însușirii unei probleme muzicale, să fie bogată, variată, atractivă, să se facă mai întâi global, apoi în detaliu.

Cunoaște trei forme:

- Prin cântare:
 - ~ Cu vocea
 - ~ Cu instrumente
 - ~ Utilizând înregistrări
- Prin scriere (simbolică) – concretizând sunetele prin note muzicale cu o anumită formă, așezate pe un anumit loc pe portativ

- Prin gesturi (figurativă) – sugerând anumite elemente de interpretare (tempo, intensitate), mersul liniei melodice (ascendent, descendent sau orizontal) etc.

3. Metode bazate pe acțiune practică

3.1. Metode de acțiune reală: exercițiul, rezolvarea de probleme, algoritmizarea, lucrările practice, studiul de caz, proiectul de cercetare

Exercițiul asigură practicarea muzicii și constă în repetarea conștientă, voită și sistematică a unei activități, până la dobândirea deprinderii de a o executa. Solicită participarea directă și activă a elevilor.

Noțiunea de **exercițiu** cunoaște următoarele accepțiuni:

- metodă de formare a deprinderilor
- activitate practică de formare a deprinderilor
- lucrare muzicală scrisă special pentru formarea deprinderilor.

În cazul aplicării acestei metode, educatorul/învățătorul are în vedere

- să aleagă și să precizeze activitatea de realizat
- să explice și să demonstreze activitatea
- să sistematizeze activitatea
- să supravegheze activitatea
- să aprecieze activitatea

***Exercițiile muzicale nu se demonstrează model.**

Pentru ca aplicarea acestei metode să fie eficientă, elevul trebuie:

- să înțeleagă scopul și utilitatea exercițiului
- să înțeleagă tehnica executării exercițiului
- să execute voit și conștient exercițiul
- să repete exercițiul în diferite variante
- să se autocontroleze.

Algoritmizarea presupune efectuarea unei succesiuni de operații desfășurate în aceeași ordine, necesare rezolvării problemelor de același tip.

3.2. Metode de acțiune simulată: jocul didactic, jocul de simulare, jocul de roluri

Jocul didactic satisface nevoia de motricitate și gândire concretă. Jocul muzical contribuie în mare măsură și la dezvoltarea și consolidarea unor deprinderi muzicale.

Tipuri de jocuri didactice adecvate educației muzicale:

- ~ pentru intonare justă
- ~ pentru construirea și executarea unor formle ritmice
- ~ pentru însușirea elementelor de expresie
- ~ pentru diferențierea timbrurilor muzicale
- ~ pentru refacerea formei corecte a unui cântec descompus (puzzle muzical)
- ~ pentru asocierea unor elemente extramuzicale – mișcare, desen, text
- ~ jocuri-spectacol

4. Instruirea și autoinstruirea asistată de calculator este o metodă relativ nouă și indicată mai cu seamă la nivel de gimnaziu și liceu.

Ca și principiile, metodele didactice nu acționează izolat una de alta, ci formează o unitate consecventă. Lecțiile sunt rezultatul îmbinării creative și cât mai eficiente a ansamblului de principii și metode adecvate la specificul disciplinei, subiectului și colectivului de elevi.

**În prezentul suport de curs metodele au fost detaliate selectiv*

MIJLOACE DE REALIZARE A EDUCAȚIEI MUZICALE

CÂNTECUL



Cântecul este (conform DEX) *un șir armonios de sunete emise cu vocea sau cu un instrument*¹.

În cazul în care este conceput pentru interpretarea vocală, acesta rezultă prin suprapunerea dintre muzică și text. Cântul contribuie în primul rând la formarea și dezvoltarea deprinderilor muzicale, stimulând plăcerea de manifestare prin muzică, dar își aduce o contribuție semnificativă și în realizarea educației estetice, intelectuale, morale.

Totalitatea cântecelor însușite constituie repertoriul de care dispunem la un moment dat. Acesta trebuie să aibă o zonă de acoperire vastă în vederea realizării obiectivelor de natură educativă. Pentru a fi receptate, însușite și interpretate corespunzător, cântrecele din repertoriu trebuie să întrunească următoarele condiții:

- Să fie accesibile, adecvate nivelului de vârstă
- Să aibă o valoare artistică incontestabilă
- Conținutul tematic să fie unul educativ
- Să contribuie la înțelegerea profundă a muzicii (și, ulterior, la înțelegerea elementelor de limbaj muzical, respectiv a noțiunilor teoretice studiate).

Cântecele pot fi însușite prin solfegiere sau după auz. Însușirea unui cântec prin solfegiere presupune cunoașterea scris-cititului muzical, dar însușirea acestuia este planificată în sistemul de învățământ românesc începând

¹ <http://dexonline.ro/>

cu clasa a III-a. În perioada premergătoare notației muzicale, copiii pot învăța cântecele după auz.

Conform L. Catarig², **metodologia însușiri cântecului după auz** trebuie să respecte următoarele etape de lucru:

1. Pentru a înlesni înțelegerea și receptarea cântecului, este necesară **familiarizarea cu conținutul cântecului**. Această etapă de lucru se poate realiza prin conversație, povestire, ghicitoare, ilustrații etc.
2. Aceasta este urmată firesc de **anunțarea** titlului, compozitorului, autorului versurilor (cu date biografice succinte despre aceștia)
3. Cu scopul de a-i motiva pe copii să-și însușească noul material muzical, **interpretarea model 1** trebuie să fie nuanțată, expresivă, însoțită de gestică și mimica adecvate (dacă este cazul). E foarte important ca, înainte de a interpreta model cântecul, propunătorul să formuleze o serie de cerințe care să determine ascultarea activă a cântecului de către copii. Câteva din cerințe ar putea fi:
 - numărul strofelor
 - prezența refrenului
 - conținutul tematic
 - caracterul (dinamic, vioi, antrenant, dansant, melancolic etc)
 - desenul melodic al strofei/refrenului (dacă muzica are o linie ascendentă sau descendentă)

Întrucât această interpretare este cel mai adesea primul contact al copilului cu materialul muzical propus, ea trebuie să fie în același timp atractivă și impectantă. Drept urmare, propunătorul e bine să fie cât se poate de creativ - folosind instrumente muzicale, negative, imagini

² Catarig, Lucia, *Îndrumător metodic pentru educația muzicală în gimnaziu*, Editura Universității din Oradea, 2001

asociate care se derulează simultan cu discursul melodic, mișcare – fără însă a permite *alunecarea* muzicii în plan secund.

4. Demersurile realizate până acest punct vor asigura ***analiza cântecului*** realizată în principal de elevi, aceștia precizând: caracterul cântecului, conținutul de idei, forma (strofică, cu/fără refren); dacă există expresii și cuvinte noi, acestea vor fi explicate; textul se ritmizează în funcție de gradul de dificultate. În cazul în care copiilor nu li se formulează cerințele de lucru înaintea interpretării model I, eficiența acestei etape de lucru va fi mult atenuată.
5. ***Însușirea cântecului pe fragmente (pe strofe și refren, fraze muzicale, rânduri melodice)*** se face prin dialog permanent între educator/învățător, reluându-se pasajele dificile până la însușirea corectă și integrală. Cântecul va fi împărțit pe fraze muzicale, pe rânduri melodice. Pentru că șansele de a corecta un cântec învățat greșit, sunt minime, este foarte important ca în această etapă, propunătorul să acorde atenție maximă reținerii corecte a cântecului.
6. ***Interpretarea model 2*** are același rol ca imaginea întregului în rezolvarea unui puzzle. După ce copiii au învățat cântecul pe fragmente, ei îl vor reîntregi cu ajutorul auzului interior. Această interpretare trebuie să fie calitativ superioară. Deseori, din acest considerent, propunătorul are tendința de a folosi în această etapă de lucru instrumente muzicale sau negative, dar mai important decât atât este ca linia melodică, textul, ritmul să fie impecabil redade, astfel încât să se fixeze cu acuratețe în mintea copiilor.
7. ***Intonarea cântecului integral, în colectiv și consolidarea acestuia*** se va face punându-se accent pe interpretarea artistică. După intonarea în colectiv, se pot propune diferite variante de interpretare (pe grupe, individual, cu solist, în lanț, alternativ cu voce și în gând, cu

acompaniament improvizat de copii sau realizat de educatoare, cu negativ etc). Acestea asigură o mai bună retenție a materialului muzical, dezvoltarea capacității de interpretare, inventarea unor noi modalități de interpretare.

OBSERVAȚII:

- însușirea cântecului după auz sau prin solfegiere este precedată de **exerciții muzicale** care pregătesc intonația, acordajul, rezolvă problemele de ritm, melodie cu grad de dificultate sporit
- exercițiile muzicale trebuie să fie în deplină concordanță cu tema activității/lecției și cu obiectivele de realizat; acestea se desfășoară fie în etapa întâi a activității/lecției, fie înaintea însușirii cântecului
- fiecare intonare/acțiune este precedată (după caz) de **ton** – dat de propunător după diapazon sau alt instrument muzical **și semnal de începere** – o măsură pregătitoare sau timpul destinat inspirației
- tonul trebuie dat într-o tonalitate accesibilă ambitusului vocilor de copii
- tactarea se execută permanent de educator/învățător (cu mâna stângă, în oglindă în raport cu copiii) pentru o interpretare sincronizată, respectând duratele
- fiecare acțiune trebuie evaluată

Considerăm că, după o receptare corectă și integrală a cântecelor, copiii trebuie lăsați să se manifeste cât se poate de liber pentru că, așa cum afirmă D. Levitin, „singura cale pe care poate să apară inovația reală este ca oamenii să nu fie obligați să se autocenzureze și să-și poată lăsa ideile să zboare liber. Deși numai un mic procent din acele idei ar putea avea importanță practică, iar un procent și mai mic ar deveni produse, cele care ar ajunge în acea fază ar fi înnoitoare, unice și, în perspectivă, foarte profitabile. Din acest mediu au răsărit

mai multe inovații, între care laserul, calculatoarele digitale și sistemul de operare Unix.”³

AUDIȚIA MUZICALĂ

Audiția muzicală este definită de L. Catarig ca activitate care „constă în ascultarea unor lucrări vocale, instrumentale sau vocal-instrumentale înregistrate și redată prin intermediul mijloacelor moderne audio și audio-vizuale”⁴.



„Creierul extrage din muzică trăsăturile elementare, de nivel inferior, cu ajutorul unor rețele neuronale specializate, care descompun semnalul în informații despre înălțimea tonală, timbru, localizare spațială, intensitate, mediul reverberant, durata tonurilor și momentele de apariție a diferitelor note (și a diferitelor componente ale tonurilor). Aceste operațiuni sunt efectuate în paralel de circuite neurale care calculează aceste valori și care pot opera într-o anumită măsură independent unul de altul – adică circuitul pentru înălțimea tonală nu trebuie să aștepte ca circuitul pentru durată să-și încheie activitatea pentru a-și face calculele”⁵ De aceea, preșcolarii receptează mai ușor cântecele interpretate de educator, lucrările instrumentale cu caracter descriptiv și jocurile muzicale.

Audiția muzicală poate constitui un moment al activității/lecției, o activitate de sine stătătoare sau un moment într-o activitate la o altă disciplină de învățământ.

³ Levitin, J. Daniel, *Creierul nostru muzical*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 61

⁴ Catarig, Lucia, *Îndrumător metodic pentru educația muzicală în gimnaziu*, Editura Universității din Oradea, 2001, p. 43

⁵ Levitin, J. Daniel, *Creierul nostru muzical*, Editura Humanitas, București, 2010, p. 118-119

Repertoriul propus spre audiere trebuie selectat cu grijă, ținând cont de specificul și receptivitatea colectivului cu care se lucrează, de recomandările programei, de accesibilitatea, valoarea artistică și educativă a lucrărilor muzicale. Așa cum afirmă și C. Rîpă, în educația muzicală românească există o tendință de a transforma rolul muzicii într-un proces de fidelizare pentru repertoriul tonal-funcțional, sfidându-se relațiile sonore pe care contextul civilizației acestui secol le propune⁶. Așadar, se pot propune spre audiere și lucrări contemporane, nu doar lucrări clasice, cu condiția să aibă valoare artistică de necontestat. Se pot valorifica și prelucrările moderne, în diferite stiluri, la diferite instrumente (chiar și instrumente neconvenționale – sticle, pahare de cristal, obiecte de birou etc) ale repertoriului clasic.

Pentru a fi de maximă eficiență, lucrările muzicale propuse spre audiere copiilor de vârstă preșcolară și școlară mică trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

- Să fie adaptate nivelului de înțelegere raportat la nivelul de vârstă: de exemplu, la grupa mică sunt potrivite mai degrabă cântece pentru copii, cântate de copii, într-un tempo care să permită o bună înțelegere a textului, având un acompaniament instrumental simplu, pentru ca până în clasa a IV-a copiii să ajungă progresiv la disponibilitatea de a asculta activ și conștient fragmente de 5-7 minute dintr-o lucrare instrumentală amplă, cu caracter descriptiv;
- Să aibă o melodie bine conturată, ușor de decodificat, un ritm accesibil creierului copilului, astfel încât, la rândul său, copilul să poată reda (fredona, murmura, fluiera) tema muzicală;

⁶ Rîpă, Constantin, *O nouă viziune a educației muzicale*, articol publicat în *Tehnologii informatice și de comunicație în domeniul muzical*, nr. 1/2010, Editura Media Musica a Academiei de Muzică Gheorghe Dima, Cluj-Napoca

- Dacă este abordată o lucrare instrumentală, aceasta trebuie să fie cântată de instrumente sau grupuri de instrumente pe care copilul să le poată identifica după timbru; firește că atunci când se învață timbrul muzical se vor audia lucrări în care tema principală este condusă de instrumentul studiat;
- Să permită copilului să transpună în alt limbaj sensul desprins din muzică;
- Calitatea înregistrării trebuie să fie una foarte bună;
- Dacă în ciclul primar se propune un fragment de concert audio-video, atunci e indicat ca elementele vizuale să nu distragă atenția de la muzică;
- Lucrările audiate trebuie ancorate în realitatea sonoră a copiilor, astfel încât aceștia să învețe în urma antrenamentului auditiv ce înseamnă muzică valoroasă, înregistrare de calitate și ce fel de muzică se situează în zona kitschului.

Audiția muzicală a devenit o componentă obligatorie a procesului de educație muzicală odată cu conturarea principiilor școlii active muzicale a secolului XX. Ea îmbracă forme multiple în concepția metodicienilor celebri precum Maria Montessori, Shin-Ichi Suzuki, Emile-Jaques Dalcroze, Kodaly Zoltan, Carl Orff. În acest context se impune precizarea faptului că audiția în educație trebuie să aibă un caracter activ, adică să fie conectată la complexul vieții reale, active, să fie autentică, să se desfășoare cu participarea critică a copilului/elevului, cu implicarea acestuia în trăirea emoțional-afectivă a muzicii. Este clar că prezentul înlesnește considerabil ancorarea educației muzicale, deci implicit a audiției muzicale în realitate prin tehnologiile de care dispunem.

Metoda Montessori atrage atenția prin exercițiile de formare și dezvoltare a discernământului auditiv. În cadrul acestei metode

- sunt valorificate din plin „perioadele de interes senzorial” ale copilului mic pentru că în aceste perioade practicarea activităților de care copilul este interesat nu-l obosește și nu-l plictisește,

- iar ambientul este convertit în material didactic de bază (atât pentru educația muzicală cât și pentru alte discipline).

Așa cum sintetizează G. Munteanu în lucrarea sa „Sisteme de educație muzicală”, metoda Montessori propune cunoașterea mediului înconjurător prin cunoaștere senzorială-intuitivă. De exemplu, prin folosirea unor obiecte din materiale diferite se pot rezolva exerciții de:

- identificare a numărului de lovituri egale sau inegale într-un obiect sonor,
- recunoaștere a registrului în care se încadrează un anumit sunet de o anumită înălțime,
- stabilire a sensului pe care îl urmează anumite sonorități muzicale,
- deosebire a anumitor obiecte și/sau instrumente după timbrul specific etc.

La nivelul copiilor preșcolari, această modalitate de valorificare a audiției muzicale se poate dezvolta până în punctul în care copiii reușesc să identifice clopoței acordați temperat ca într-un dicteu melodic. (Exemplul cu cele 2 seturi de clopoței – inscripționați-neinscripționați).

Metoda Suzuki, bazată pe principiul învățării limbii materne, mai exact pe asimilarea elementelor de limbaj din mediul în care trăiește copilul, valorifică audiția muzicală în sensul asigurării unui climat sonor adecvat. Întrucât Suzuki propune ca cei mici să studieze vioara de la vârsta de 2-3 ani. O etapă importantă, premergătoare celei de studiu al instrumentului este cea de audiere a unui repertoriu destinat viorii, format din piese japoneze și din lucrări muzicale din literatura muzicală reprezentativă a fiecărei epoci stilistice. Suzuki ține cont și de latura afectivă a copilului, deci propune o puternică implicare a mamei copilului astfel încât ea este cea care îi asigură materialul pentru audiere prin interpretările personale și îl inițiază în studiul instrumentului. În momentele

destinate audierii, copii identifică și elementele de formă și structură a piesei, considerându-se că astfel este înlesnită retenția.

Audiția în metoda Suzuki constituie o metodă de facilitare a memorării unui repertoriu destinat (inițial) viorii.

Metoda Dalcroze este o metodă axată pe învățarea muzicii prin mișcare. Este o metodă foarte apreciată și practică în întreaga lume deoarece urmărește atât dezvoltarea personalității celor educați, cât și crearea unei culturi și practici muzicale de înaltă calitate. Învățarea muzicii prin joc și mișcare, în contact direct cu sonoritatea unui pian, folosind obiecte (mingi, cercuri, corzi, eșarfe, baghete, cartoane colorate etc.) pentru stimularea creativității și a interesului copiilor constituie atributul fundamental al acestei metode de studiu al muzicii. Catalogăm metoda ca fiind axată în primul rând pe audiție întrucât copii sunt implicați în activități de ilustrare a sonorității prin gesturi, mișcare, dans și nu pe cânt vocal sau instrumental.

Copiii preșcolari și școlari mici (dar nu numai ei) se mișcă intuitiv pe muzică. Dacă educatoarea/învățătoarea enunță succint ideea de bază a unei lucrări muzicale, copiii sunt capabili să creeze instant o coregrafie pliată pe sonoritățile auzite.

Audiția muzicală în grădiniță și în ciclul primar respectă întru totul principiile de bază metodelor enunțate anterior. Preșcolarii și școlarii mici

- trec prin „perioadele de interes senzorial” care facilitează asimilarea unui volum considerabil de informații generale și sonore;
- descoperă mediul sonor în primul rând prin metode intuitiv-senzoriale;
- memorează cu ușurință un volum mare de date;
- sunt dezinvolți;
- se manifestă cu bucurie și lejeritate pe muzică.

Deși audiția muzicală dezvoltă și facultățile de comunicare (de a asculta, a înțelege, a se exprima), intelectuale (de a observa, a distinge, a clasifica, a

analiza, a sintetiza, a compara), precum și atenția, memoria, voința, consider că muzica trebuie să constituie în primul rând un motiv de bucurie pentru ea însăși, să fie receptată și înțeleasă pentru semnificația și valoarea ei.

Pentru ca o audiție să-și atingă scopul, să devină eficientă, trebuie respectate următoarele **etape de lucru** sintetizate de L. Catarig astfel:

1. ***pregătirea*** colectivului de copii/elevi, a materialului muzical, a aparaturii, a materialului auxiliar (instrumente, planșe, tablouri, portrete, diapozitive, laptop, videoproiector, ecran pentru proiecție)
2. ***anunțarea lucrării*** (titlul; compozitorul – date biografice și despre lucrare, povestire, conversație, descriere privind conținutul lucrării; soliștii, orchestra, dirijorul)
3. ***formularea cerințelor*** referitoare la elementele ce trebuie urmărite în timpul audierii
4. ***audierea propriu-zisă*** conștient, într-o stare de concentrare corespunzătoare înțelegerii și trăirii mesajului muzical
5. ***comentarea audiției*** pentru a sesiza gradul de înțelegere a conținutului, posibilitatea de a recunoaște temele, instrumentele, soliștii, capacitatea de analiză, comparare
6. ***reaudierea*** integrală sau parțială (dacă este cazul)⁷.

Mediul sonor în care cresc copiii în prezent este frecvent animat cu imagini, cu mișcare, ceea ce diminuează considerabil capacitatea de concentrare atunci când se cere urmărirea muzicii strict pentru muzică. Un concert audio-video va fi receptat cu mai multă ușurință decât unul doar audio. Acest mod de abordare este foarte mult înlesnit de mijloacele tehnice de care dispunem în prezent. Cu toate problemele de natură economică pe care le întâmpină sistemul de învățământ, în oricare dintre instituțiile acesteia există calculatoare,

⁷ Catarig, Lucia, *Îndrumător metodic pentru educația muzicală în gimnaziu*, Editura Universității din Oradea, 2001, p. 44-45

videopriectoare etc. Educația muzicală poate valorifica tehnologiile informaționale și de comunicație (TIC) cu maximă eficiență, în aceeași măsură ca alte obiecte de studiu, dar materialele trebuie pregătite atent, din timp, asigurându-se buna lor funcționare. Trebuie menționat că utilizarea tehnologiilor informaționale și de comunicație nu constituie un substitut pentru activitatea de învățare a unui cântec sau pentru alte activități muzicale, ci doar un suport pentru eficientizarea lor.

JOCUL MUZICAL



După cum afirmă și C. Rîpă, „orice zestre muzicală intră într-o egalitate totală, iar educația muzicală are orizontul liber să valorifice imaginația și creativitatea copilului și adolescentului pe psihologia vremii sale. În același timp, acest proces al evoluției implică total și jocul, întrucât se știe că **jocul** a fost dintotdeauna **un mobil al producerii artei**, având în același timp un efect benefic pentru psihologia umană.”⁸ **Jocul muzical** vizează o serie de sarcini didactice ce urmează a fi realizate printr-un material muzical divers. Acesta poate fi utilizat în oricare moment al unei activități muzicale.

L. Catarig clasifică jocurile muzicale astfel:

a) în funcție de mijlocul muzical cu care se combină în:

- jocuri muzicale axate pe exerciții
- jocuri muzicale axate pe cântece
- jocuri muzicale axate pe audiții

⁸ Rîpă, Constantin, *O nouă viziune a educației muzicale*, articol publicat în *Tehnologii informatice și de comunicație în domeniul muzical*, nr. 1/2010, Editura Media Musica a Academiei de Muzică Gheorghe Dima, Cluj-Napoca

b) în funcție de sarcina muzicală urmărită în:

- jocuri muzicale ritmice
- jocuri muzicale melodice
- jocuri muzicale cu mișcări sugerate de text
- jocuri muzicale pentru însușirea (exersarea) elementelor de expresie
- jocuri dans
- jocuri muzicale pentru diferențierea timbrelor
- jocuri muzicale pentru cultură vocală
- jocuri muzicale ghicitoare
- jocuri muzicale întrebare-răspuns
- jocuri muzicale de creație
- jocuri muzicale-spectacol
- jocuri muzicale-concurs
- jocuri muzicale-karaoke etc.⁹

Reușita jocului este condiționată de claritatea **obiectivului** (de realizat), de respectarea și dirijarea judicioasă a **etapelor de desfășurare** și de **condițiile de desfășurare**.

Acțiunea jocurilor muzicale este dată de conținutul textului, de elementele limbajului muzical și este pusă în practică de copii și educator/propunător. Prin joc, se pot verifica și consolida deprinderile dobândite de elevi, repertoriul, calitatea interpretării, capacitatea de a transfera materialul receptat în cadrul activităților muzicale în alte domenii. În același timp, elevii participă activ și afectiv, se manifestă liber, creativ, își dezvoltă gândirea muzicală, își consolidează și își dezvoltă deprinderile dobândite în activități/lecții anterioare, învață să lucreze în echipă, să respecte reguli etc.

⁹ Catarig, Lucia, *Îndrumător metodic pentru educația muzicală în gimnaziu*, Editura Universității din Oradea, 2001, p. 46

Etapale desfășurării jocului muzical sunt:

- 1. Anunțarea** titlului și obiectivelor – de exemplu: *Vă propun să ne jucăm jocul „Ecoul”, ca să putem interpreta mai expresiv cântecul pe care l-am învățat ora trecută.*
- 2. Demonstrarea și/sau explicarea** jocului (în funcție de vârstă) – cu referire la jocul enunțat, această etapă de lucru poate îmbrăca următoarea formă: *Fiindcă aceasta e prima ocazie când ne jucăm jocul „Ecoul”, vă arat cum sună un ecou (intonarea a două sunete în legato pe vocala u-u, cu acordaj în registrul mediu, chiar pe sunetele cel mai ușor de receptat și de intonat de către copii SOL-MI, cu o intensitate mai mare, urmată de intonarea aceleiași formule melodice cu intensitate mai mică). Pentru început, eu voi fi sunetul principal, voi veți fi ecoul meu. Apoi, vom lucra pe grupe, respectiv cu soliști.*
- 3. Executarea jocului** de către copii, sub îndrumarea propunătorului, la comanda acestuia, putând fi reluat în funcție de context. *Vă rog să intonați sunetele ecoului la semnalul meu.* Semnalul de începere trebuie să fie clar. În cazul acestui joc, nu se justifică utilizarea semnalului de începere prin marcarea sau numărarea unei măsuri pregătitoare, ci a unui semnal de începere prin respirație. Intonarea excesivă a aceluiași fragment muzical duce la plictiseală, așadar acesta va fi înlocuit progresiv cu fragmente tot mai ample ca structură muzicală și apropiate din punctul de vedere al conținutului de idei de materialul muzical/cântecul cu care este pus în relație.
- 4. Prin evaluarea** verbală sau prin clasificări pe bază de punctaje etc, li se face cunoscut copiilor dacă prin modul în care s-au implicat în jocul propus au reușit sau nu să realizeze obiectivele propuse, dacă atitudinea

lor față de joc a fost sau nu corespunzătoare, respectiv care sunt așteptările propunătorului în următoarele activități de același gen.

OBSERVAȚII:

- orice cântec poate fi transformat în joc muzical
- orice spațiu poate deveni potrivit pentru desfășurarea unui joc muzical
- același joc poate fi practicat la diferite niveluri de vârstă, în moduri diferite
- jocul muzical poate fi atât un mijloc de predare cât și unul de consolidare sau de evaluare
- pentru ca un joc muzical să fie reușit, este necesară formularea clară și precisă a sarcinilor și a regulilor de joc, execuția trebuie urmărită cu exigență, însă fără constrângeri inutile, atmosfera creată trebuie să fie plăcută, antrenantă.

Modul în care este conceput și condus un joc muzical depinde în mare parte de creativitatea și de talentul propunătorului, iar concretizarea lui, de libertatea cu care copiii sunt obișnuiți să se manifeste.



EXERCIȚIILE MUZICALE

Prin **exercițiile muzicale** se formează, se dezvoltă și se consolidează deprinderile muzicale, se îmbunătățesc calitățile vocale, interpretative. Acestea trebuie rezolvate corect, conștient și trebuie îmbinate creativ astfel încât valorificarea lor în oricare etapă a unei activități muzicale să aibă maximă eficiență.



La începutul activității, exercițiile muzicale au menirea de a capta atenția, deci trebuie să fie interesante, variate, ludice, însoțite de mișcare. În acest moment sunt adecvate exercițiile muzicale – de respirație, ritmice, melodice, melodico-ritmice. Acestea își sporesc eficiența dacă sunt transformate în joc. Astfel, în loc să li se spună copiilor: *Tragem aer în piept* (indicație de altfel nerecomandată în cazul cântului vocal deoarece formează o deprindere de respirație care limitează frazarea muzicală, ajungându-se frecvent la fragmentarea nepotrivită a cuvintelor pentru a respira), e de preferat o indicație de lucru cum ar fi *Inspirăm puternic, încercând să umplem bine butoiușul de la burtică*. Formarea unui suflu respirator necesar unui cânt sănătos și de calitate trebuie început la cea mai fragedă vârstă, așadar le putem cere copiilor *să se întindă pe podea și să ridice diferite obiecte ușoare sau pur și simplu palma prin umplerea butoiușului*. Expirarea aerului poate fi rezolvată în diverse moduri: cu presiune mare, cu susținere de lungă durată, staccato (prin sunete izolate – grupate progresiv în activități muzicale succesive câte 4, 8, 12, 20, de regulă pe consoana S -, fără a inspira între ele), dar copiilor nu le folosesc explicațiile sub această formă, deci le putem cere *să-și imagineze că suflă o păpădie, că imită un cuib de șerpișori, că imită șuieratul vântului în lanul de grâu, că șuieră kukta,*

că sâsâie un balon legat necorespunzător (sau unul spart) etc, în limitele creativității fiecărui propunător.

Exercițiile ritmice au menirea de a pregăti copiii pentru receptarea corectă a cântecului nou, pentru recunoașterea sau consolidarea (după caz a) cântecelor din repertoriu pe baza ritmului. Acestea se desfășoară cel mai adesea prin *bătăi din palme, pocnit din degete, tropotit, sau chiar folosind mai multe părți ale corpului în cadrul aceluiași exercițiu. În cazul în care instrumentarul grădiniței cuprinde instrumente de percuție – tobă, tamburină, triangu, bețe, maracas, clopoței, e indicată folosirea acestora de către copii pentru redarea ritmurilor propuse de propunător. Ritmurile pentru care se poate opta la acest nivel de vârstă sunt construite cel mai frecvent prin gruparea duratelor și pauzelor de 1 timp și jumate de timp, marcate prin bătați cu diferitele părți ale corpului și/sau instrumente, însoțite de pronunțarea silabelor TA (pentru pătrime), ti (pentru optime). Și în cazul exercițiilor ritmice este recomandată înlocuirea explicațiilor sterile și neatractive pentru copii cu indicații de lucru precum: *ne jucăm de-a călușeii,... batem din palme așa cum bat fluturașii din aripi când zboară etc.**

Exercițiile melodice, melodico-ritmice formează deprinderile de cânt natural, curat, la înălțime reală. Registrul în care vocea copiilor se desfășoară cu lejeritate este cel mediu. Înaintea câtorva sugestii de ordin metodic, consider necesar să aduc în atenție câteva noțiuni elementare de cânt vocal, necesare asigurării și păstrării pe termen lung a stării de sănătate a organului vocal.

Teoriile referitoare la tehnicile vocale și de cânt sunt multiple, dar ele converg în câteva puncte care se cer respectate nu doar în cazul cântului profesionist, ci și în cazul lucrului cu copiii, pentru că aceștia sunt în perioada în care, pe de o parte își formează deprinderile de cânt, iar pe de altă parte, au o capacitate de maximă absorbție și retenție a sistemelor care guvernează muzica la nivelul creierului.

Pe lângă importanța respirației corecte în cânt, modalitatea de emisie a sunetelor este cea care determină calitatea cântului. Sunetul cântat poate fi atacat (început) cu *lovitură de glotă* sau *aspirat*. Prima modalitate de atac solicită mai mult organul vocal și este însoțit de un „pleosc” glotic uneori inestetic, în timp ce a doua, atacul aspirat, duce la o emisie mai naturală, pentru că, prin pronunțarea deliberată a consoanei **h** înainte de sunetul propriu-zis, se asigură relaxarea laringelui și a corzilor vocale¹⁰. O altă modalitate de obținere a unui sunet natural, frumos conturat este folosirea *zâmbetului interior*, respectiv a *senzației de căscat*, adică relaxarea musculaturii faciale, ca și cum am râde în sinea noastră, fără ca cei din jurul nostru să observe.

Cele mai frecvente exerciții melodice sunt **vocalizele** – construite pe un număr redus de sunete (do-re-mi-re-do; do-re-mi-fa-sol-fa-mire-do; do-mi-sol-mi-do; sol-mi-do-sol-mido-sol-mi-do; do-soool-fa-mi-re-do; etc) - care vor fi cântate ascendent și descendent, din semiton în semiton. Pentru a transforma vocalizele în jocuri atractive pentru copii, se recomandă înlocuirea silabelor la-la-la-..., ta-ta-ta-..., ma-me-mi-mo-mu sau a altora tehnice, cu onomatopee și crearea unui cadru adecvat acestui lucru: *să ne imaginăm că suntem la țară, în curtea bunicilor și, pentru a chema animalele din curte la noi, încercăm să vorbim pe limba lor, deci le imităm*. Și în cazul vocalizelor sau a altor exerciții melodico-ritmice, transformarea acestora în jocuri agreate de copii depinde de măiestria didactică a propunătorului.

Exercițiile muzicale pot fi valorificate și în următoarele etape ale activității. Deseori, exercițiile melodico-ritmice sunt mai adecvate înaintea învățării unui cântec nou decât în etapa activităților introductive. Unii teoreticieni și profesori de canto recomandă folosirea exercițiilor muzicale pentru finalizarea activităților muzicale pentru a readuce aparatul fonator din

¹⁰ Pop, Claudia, *Pedagogia profesională: terapia non-medicală a vocii disfonice*, articol publicat în *Atelier de didactică muzicală ARTĂ ȘI EDUCAȚIE*, Buletin Științific nr. 1/2010, Editura Media Musica, Cluj-Napoca

starea de cânt în cea de vorbire. Exercițiile muzicale pot fi valorificate eficient și în evaluare, mai cu seamă dacă ne referim la exercițiile de creație.

Exercițiile de creație la vârsta preșcolară pot fi rezolvate la nivelul „inventării” unor ritmuri potrivite pentru a acompania cântecele din repertoriu, a unei melodii simple cântate la xilofon sau alte instrumente etc. Această categorie de exerciții încurajează libera manifestare a copiilor și trebuie încurajate chiar dacă, la primele activități în care sunt propuse, generează un oarecare deranj. Cu perseverență și răbdare, situațiile neplăcute pot fi depășite cu succes.

Gradul de dificultate și dimensiunile exercițiilor muzicale propuse sunt determinate de nivelul de vârstă, de nivelul de performanță, de sarcinile ce urmează să fie realizate prin ele.

L. Catarig sintetizează **etapele rezolvării exercițiului** astfel:

1. **anunțarea** categoriei de exerciții
2. **enunțarea obiectivelor**
3. **explicarea exercițiului**
4. **demonstrarea** (doar dacă este nevoie - *exercițiile muzicale rezolvate prin citire de către copii **nu** se demonstrează model)
5. **rezolvarea exercițiului** (conform cerințelor formulate)
6. **repetarea** (argumentată de cel care o solicită, formulând cerințe care să aducă în plus calitativ la fiecare reluare)¹¹

¹¹ Catarig, Lucia, *Îndrumător metodic pentru educația muzicală în gimnaziu*, Editura Universității din Oradea, 2001, p. 49

ACTIVITATEA DE EDUCAȚIE MUZICALĂ

Educația muzicală urmărește dezvoltarea capacității de a selecta și aprecia frumosul în urma unor judecăți de valoare, formarea și îmbogățirea unei culturi muzicale și generale, lărgirea orizontului spiritual, dezvoltarea plăcerii de a asculta, de a se exprima prin muzică, de a alege din multitudinea de tipuri/genuri/stiluri muzicale ceea ce se potrivește personalității fiecăruia.



Predarea acestei discipline presupune asigurarea *raportului optim între teoria și practica muzicală* prin valorificarea competențelor de specialitate și a celor psihopedagogice pe care educatorul le deține. **Informațiile de specialitate, repertoriul** de cântece și lucrări propuse spre audiere, **informațiile psihopedagogice** trebuie permanent **actualizate**.

În **activitatea de educație muzicală**, cadrul specific în care se asigură dobândirea de cunoștințe, formarea de priceperi și deprinderi muzicale, copiii sunt parteneri ai cadrului didactic. Activitatea este concepută pe secvențe didactice cu rol bine determinat, pentru a realiza o serie de obiective cadru, de referință și operaționale, pentru a forma o serie de competențe muzicale și competențe generale.

În funcție de sarcina didactică fundamentală, există mai multe **tipuri de activitate de educație muzicală** care stabilesc modul de structurare și realizare a activității.

Conform L. Catarig, **tipurile de activități didactice** sunt:

- de predare-învățare (de transmitere și însușire de cunoștințe)
- de formare a priceperilor și deprinderilor
- de consolidare a cunoștințelor și deprinderilor

- de recapitulare și sistematizare a cunoștințelor
- de verificare și evaluare a cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor¹².

Principalele *tipuri de activități de educație muzicală* sunt, conform aceleiași autoare (L. Catarig):

- ***Activitatea mixtă*** care vizează efectuarea exercițiilor, reactualizarea cunoștințelor, dobândirea de noi cunoștințe, formarea de priceperi și deprinderi muzicale, obținerea performanței și evaluarea.
- ***Activitatea de dobândire de cunoștințe, priceperi și deprinderi muzicale*** care are ca obiectiv principal dobândirea de noi cunoștințe pe activităților practice de cânt după exerciții sau jocuri muzicale pregătitoare, precum și formarea de priceperi și deprinderi muzicale ce vor fi aplicate în situații noi și evaluate.
- ***Activitatea de consolidare*** – acordă importanță sporită activității de consolidare prin aplicarea noțiunilor însușite în cântece noi (fără a le exclude pe cele deja cunoscute), iar obținerea performanței și evaluarea accentuează calitatea cunoștințelor și deprinderilor.
- ***Activitatea de recapitulare și sistematizare a cunoștințelor*** – contribuie la consolidarea și organizarea/sistematizarea cunoștințelor elevilor, este adecvată la început de an școlar, la final de capitol, semestru, an școlar, iar activitățile care dețin cea mai mare pondere sunt cele de recapitulare și sistematizare și de obținere a performanței.
- ***Activitatea de verificare (evaluare) a cunoștințelor și deprinderilor*** – vizează evaluarea noțiunilor teoretice precum și a repertoriului de cântece pe care le dețin copiii
- ***Activitatea de audiție muzicală*** – este o lecție în cadrul căreia se desfășoară o activitate de audiere¹³.

¹² Catarig, Lucia, *Îndrumător metodic pentru educația muzicală în gimnaziu*, Editura Universității din Oradea, 2001, p. 60

****La întocmirea unui proiect de activitate/lecție, se vor selecta doar etapele adecvate tipului de lecție.***

Etapele activității de educație muzicală

1. Activități introductive

- a) organizatorice – prin care se pregătesc materialele didactice în ordinea folosirii lor: instrumentele muzicale, aparatura audio-video (laptop, videoproiector, ecran de proiecție, tablă smart, flash usb sau alte accesorii pentru stocarea), flipchart, imagini etc). Impactul computerului asupra creierului uman este încă extrem de controversat, efectele pozitive sau negative pe care acesta le are asupra dezvoltării sau inhibării funcțiilor cerebrale pe termen lung neputând fi dovedit cu exactitate. Din acest motiv, la vârste fragede mai cu seamă, se impune o selecție atentă a materialelor folosite, a ponderii pe care se cade să o aibă într-o activitate de educație muzicală, ținând cont de faptul că, la vârsta preșcolară, principala activitate a copiilor este cea de cânt.
- b) de captare și orientare a atenției (muzicale) – prin care atenția și concentrarea copiilor este orientată spre stimulii prezentați (spre ceea ce urmează să fie studiat). Această etapă a lecției este concepută cel mai frecvent pe baza *exercițiilor muzicale*. Ponderea pe care exercițiile muzicale propuse în moment al activității le fac eficiente, este de 10-15% din durata activității, (adică 3-5 minute). Prelungirea acestei etape din dorința realizării perfecte a fiecărui exercițiu poate afecta negativ

¹³ Catarig, Lucia, *Îndrumător metodic pentru educația muzicală în gimnaziu*, Editura Universității din Oradea, 2001, p. 61-62

economia de timp a activității și calitatea acesteia, determinând alocarea unei durate prea scurte pentru însușirea noului material muzical sau pentru consolidarea lui.

2. ***Enunțarea scopului și a obiectivelor urmărite*** – este momentul în care li se comunică copiilor ce vor face și care este utilitatea teoretică și practică a activității lor pentru a-i motiva. La preșcolari, această etapă se poate realiza numai sub formă de joc. Propunătorul, în loc să prezinte obiectivele pe care și le-a propus enunțându-le la începutul activității, (așa cum se întâmplă la școală), le îmbracă într-o formă accesibilă copilului și le dozează pe tot parcursul activității, menținând astfel atenția trează și motivând fiecare acțiune.
3. ***Reactualizarea structurilor însușite anterior*** este momentul în care se reia materialul teoretic și muzical însușit anterior. Acesta va constitui baza necesară achizițiilor noi. Interpretarea materialului muzical abordat în acest moment al activității trebuie să fie net superioară interpretărilor anterioare. Este firesc ca prima reluare a unui cântec învățat cu o săptămână în urmă să nu fie 100% corectă, completă, expresivă, nuanțată, dar, de la a doua reluare a acestuia, se poate acorda importanța cuvenită interpretării. În acest moment sunt bine venite instrumentele muzicale folosite de propunător și/sau de copii, rezultând acompaniamente și interpretări dintre cele mai originale. În cazul în care propunătorul nu deține competențe de cânt la un instrument muzical, se pot folosi negative. Calitatea negativelor influențează modul în care creierul copiilor își construiește imaginea sistemelor muzicale general acceptate în muzica de concepție occidentală (spre care ne orientăm și noi) din perspectiva structurilor acordice pe care e concepută armonia ce însoțește un cântec, respectiv a calității sunetului și înregistrării (un fișier în format MIDI nu va suna niciodată ca și unul în format mp3 sau mp4, așa cum o

înregistrare brută nu va suna niciodată ca și una prelucrată în studio, masterizată).

4. *Prezentarea materialului stimul* – pregătește activitatea de învățare, trezește interesul, orientează atenția copiilor spre tema dorită. Este puntea care asigură legătura dintre materialul muzical vechi și cel nou, care conferă unitate, echilibru până la desăvârșirea activității. Este momentul cheie al activității în măsura în care reușește sau nu să motiveze copilul să-și însușească materialul muzical nou. În același timp, este momentul care solicită creativitatea propunătorului la maxim, deoarece nu e indicat să fie rezolvat de două-trei ori succesiv în același mod, întrucât, caracterul său previzibil ar determina instalarea monotoniei. Câteva idei de rezolvare a acestei etape a activității ar putea fi:

- Elaborarea unei povești originale pe baza imaginilor în care, un element din conținutul cântecului însușit anterior, să constituie punctul de plecare pentru conturarea conținutului tematic al noului material muzical.
- Audierea unei lucrări instrumentale cu conținut apropiat de cel al cântecului de învățat. Propuneri de lucrări pentru audiție există în programele școlare, dar listele pot fi (și chiar trebuie) extinse, completându-le cu alte genuri și tipuri de muzică. Durata audițiilor în acest moment al activității este decisă prin raportare la întreg, fără a-i aloca mai mult de 20-25% din economia ei, adică 4-6 minute. (Pentru a găsi materiale muzicale potrivite, accesibile și interesante, acestea trebuie audiate integral în prealabil de către propunător. Acestea pot fi selectate cu ușurință accesându-le prin internet. Dacă în grădiniță nu există posibilitatea de a naviga pe internet, materialele muzicale pot fi descărcate cu programe *free* (gratuite) gen [youtube downloader](http://www.youtube.com/watch?v=...), <http://www.video2mp3.net/> etc).

- Ghicitori ale căror răspuns să contureze articulațiile noului cântec.
 - Jocuri muzicale (gen Ecoul – pe care l-am amintit la secțiunea alocată jocului muzical din prezentul capitol).
 - Pantomimă
 - Exerciții muzicale (în special exerciții melodice și/sau melodico-ritmice)
 - Exerciții de creație (pe care propunătorul să le dirijeze astfel încât rezultatul să fie unul apropiat de materialul muzical nou din anumite puncte de vedere: ritmic, melodic, tematic)
 - Prezentări powerpoint (folosite cu maximum de discernământ și precauție, cu un număr ponderat de slide-uri).
 - Filme, desene animate (atent selectate și cu o durată astfel calculată încât să nu ducă la inhibarea proceselor cognitive și a motivației copiilor, adică maximum 5 minute) etc.
5. **Dirijarea învățării** este acea etapă a lecției în care se realizează trecerea de la un nivel de achiziții la altul superior, de cele mai multe ori prin descoperire, implicarea educatorului realizându-se la nivel minimal, doar pentru a dirija activitatea copiilor. Pentru ca această etapă de lucru să fie eficientă, este importantă respectarea metodologiei însușirii cântecului sau, după caz, a rezolvării audiției.
6. **Obținerea performanței** – este etapa în care copiii dovedesc dacă au înțeles ceea ce au învățat, dacă sunt capabili să aplice elementele de limbaj muzical studiate în practica muzicală. Această etapă a activității de educație muzicală se concretizează cel mai adesea prin transformarea materialului muzical în joc muzical, însoțind cântecul cu mișcare, mimică adecvată. Tot obținerea performanței este considerată și activitatea de realizare sau de improvizare a unui acompaniament ritmic de către copii, cea de redare a conținutului muzicii printr-un desen. Acesta este

momentul de maximă libertate cu care se pot manifesta copiii. Contextul nou în care aceștia vor dovedi măsura însușirii unui cântec poate fi conturat de propunător sau chiar de copii. Cu toate acestea, etapa de obținere a performanței are caracter opțional în structura activităților de educație muzicală.

7. **Asigurarea conexiunii inverse (feedback-ul)** – este continuarea firească a etapei prezentate anterior, în care elevii primesc fie confirmarea că și-au însușit corect materialul studiat, fie vor beneficia de explicații suplimentare (dacă este cazul, dacă nu s-a înțeles ceva). În această etapă se propune cel mai frecvent **cântul în diferite variante: pe grupe (constituite de propunător și delimitate foarte clar), în dialog, cu voce interioară (se poate cere ca la un semnal – mâna ridicată, copiii să cânte cu voce tare, iar la un al doilea semnal – mâna coborâtă, să cânte cu voce interioară), cu solist, cu acompaniament, fără acompaniament etc.** Astfel, propunătorul poate auzi cum cântă fiecare copil sub formă de joc, fără a induce starea de inhibiție rezultată în situațiile ascultării individuale a unora dintre copii.
8. **Evaluarea performanței** este etapa în care educatorul apreciază verbal și prin recompense activitatea copiilor. Evaluarea trebuie văzută nu ca un *punct terminus* al activității de educație muzicală, ci începutul următoarei activități de formare muzical-artistică a copiilor.



UTILIZAREA INSTRUMENTELOR MUZICALE ÎN ACTIVITĂȚILE DE EDUCAȚIE MUZICALĂ

În educația muzicală românească, domină încă ideile care susțin primordialitatea cântului vocal, argumentând că dotarea instituțiilor de învățământ cu instrumente muzicale sau, mai nou, cu aparatura necesară folosirii strategiilor didactice asistate de calculator (calculatoare, laptopuri, videoproiectoare, ecrane de proiecție, table interactive, conexiune la internet) este deficitară din cauze economice. O altă cauză a lipsei instrumentelor muzicale este interesul scăzut al cadrelor didactice pentru a folosi mijloace pe care nu le stăpânesc suficient de bine.



Aceste neajunsuri pot fi înlăturate progresiv, începând cu remodelarea mentalității referitoare la necesitatea utilizării echilibrate a tuturor mijloacelor care sporesc eficiența educației muzicale.

În grădiniță, instrumentele muzicale pot fi valorificate

- ca instrument de lucru al propunătorului, cu rol acompaniator sau demonstrative (cele mai adecvate și ușor de utilizat fiind chitara, sintetizatoarele electronice sau keyboard-urile întrucât nu blochează comunicarea vocală - ca un instrument de suflat de pildă – și sunt suficient de sonore pentru a stabili un raport de echilibru cu vocile copiilor, sunt relativ ușor transportabile)
- ca instrument de lucru al elevului, cu rol acompaniator (în special jucăriile muzicale și/sau instrumentele de percuție) sau cu rol solistic (instrumente precum xilofonul, block-flöte-le sau chiar unele instrumente cu claviatură)

Indiferent ce categorie de instrumente alege propunătorul să folosească în cadrul activităților desfășurate, acestea trebuie să fie inserate cu discernământ pe parcursul activității.

Există momente în care utilizarea instrumentului este contraindicată pentru că supraîncarcă sonoritatea și distrage atenția copiilor de la ceea ce este esențial – linia melodică. Astfel de momente sunt cele în care se urmărește formarea deprinderilor vocale prin vocalize (deși în acest caz instrumentele cu claviatură pot fi folosite pentru a da tonul, semnalul de începere și pentru a menține un anumit tonus), învățarea unui cântec (cu specificația că, pentru a păstra acordajul corect și pentru a conduce linia melodică, în unele situații se pot folosi instrumentele cu claviatură, însă fără acompaniamentul armonic).

Există și momente în care acompaniamentul instrumental poate fi valorificat pentru a îmbogăți imaginea sonoră a unui cântec – în demonstrarea noului cântec, în interpretarea finală a acestuia, precum și în interpretarea cântecelor însușite anterior. Armonizarea cântecelor aduce un plus de satisfacție copiilor pentru că astfel, ceea ce ei învață se apropie ca imagine de ceea ce constituie mediul sonor al existenței lor.

După cum afirmă și P.-M. Vârlan, în orice situație de studiu, acompanierea instrumentală trebuie să alterneze cu interpretări monodice ale liniei melodice vocale principale și să nu “imobilizeze” profesorul prin utilizarea exclusivă a instrumentului-acompaniator, ceea ce limitează inițiativa vocală sau gestica (de tactare sau dirijorală) – mijloace extreme de eficiente în munca la clasă.”¹⁴

Pentru că nivelul competențelor de cânt la un instrument muzical ale propunătorului nu se ridică întotdeauna la un nivel suficient pentru a introduce cu încredere acompaniamentul realizat în activitatea de educație muzicală, se

¹⁴ Vârlan, Petre-Marcel, *Instrumentul acompaniator în educația muzicală*, articol publicat în *Atelier de didactică muzicală ARTĂ ȘI EDUCAȚIE*, Buletin Științific nr. 1/2010, Editura Media Musica, Cluj-Napoca



recurge tot mai frecvent la negative. Astfel, se poate obține cu ușurință o sonoritate *la modă*, însă implicarea activă, contribuția proprie a copiilor în producerea muzicii, în îmbogățirea creativă a ei este nulă. Cert este că, așa cum afirmă și V. Babii, “imaginea artistică constituie acea modalitate empatică care stimulează o cunoaștere și înțelegere întregită a sinelui și a altuia. Puterea centrării pe imaginea muzical-artistică face ca persoana să nu se mulțumească cu cunoștințele *despre*, ci să tindă spre trăirea nemijlocită a sentimentului muzical-senzitiv.”¹⁵

¹⁵ Babii, Victor, *Teoria și praxiologia educației muzical-artistice*, Chișinău, 2010, p. 47

EVALUAREA ÎN CONTEXTUL EDUCAȚIEI MUZICALE

Evaluarea este una din componentele de bază ale procesului instructiv-educativ, având ca funcție principală funcția de reglare. În calitate sa de *barometru*, evaluarea indică:

- punctul de plecare în demersul educativ (evaluarea inițială),
- gradul de realizare a obiectivelor propuse pentru demersul didactic pe măsură ce acesta este în derulare (evaluarea formativă),
- nivelul atingerii obiectivelor generale propuse, la finalul unei teme, a unui semestru sau an școlar (evaluarea sumativă).

Evaluarea în cadrul educației muzicale dobândește un caracter particular complex, determinat de faptul că elevii, indiferent de talentul lor muzical-artistic, trebuie să-și formeze o serie de competențe muzicale în sensul interpretării muzicale vocale și/sau instrumentale, al cunoașterii și recunoașterii unui repertoriu vast din literatura muzicală universală și românească, al cunoașterii și recunoașterii elementelor de limbaj muzical în lucrările muzicale studiate, al aplicării cunoștințelor, priceperilor și deprinderilor muzicale în practica artistică și în activități de creație (adekvate vârstei) etc.

În cazul preșcolarilor și școlarilor mici, evaluarea inițială vizează de cele mai multe ori simțul ritmic, capacitatea de redare a fidelă a unui fragment melodic cu un număr redus de sunete, încadrate în limitele ambitusului specific vârstei.

Evaluarea formativă urmărește evoluția muzicală a copiilor, îmbrăcând formele cele mai variate între aprecierile verbale și recompense sau calificative. În cazul copiilor mai puțin muzicali, este indicat ca educatorul/învățătorul/profesorul să urmărească, să evalueze și să noteze



progresele făcute de copil în raport cu sine însuși, precum și formarea și dezvoltarea capacității acestuia de a se integra în colectivul cu care cântă.

Evaluarea sumativă a preșcolarilor și școlarilor mici la educație muzicală poate fi realizată în cadrul serbărilor sau a altor producții artistice.

Considerăm că printr-o evaluare pozitivă, accentuând reușitele copiilor și îmbunătățind cu blândețe și cu tact performanțele lor muzicale, putem valorifica mai multe valențe ale educației muzicale.

CONSIDERAȚII FINALE

În legătură cu experiențele muzicale ale copiilor precum și cu modul în care acestea influențează evoluția lor, cercetările actuale au demonstrat că:

- Toți copiii au potențial muzical, deci au datele necesare pentru ca interacțiunile lor cu muzica să fie de maximă eficiență. Valorificarea acestui potențial depinde de contextul în care se desfășoară educația copiilor, deci asigurarea unui număr optim de activități muzicale este un drept fundamental al copilului.
- Copiii își aduc aportul la activitățile muzicale pe baza datelor lor personale, deci, în limita posibilităților, ei trebuie lăsați să evolueze pe plan muzical în ritm propriu, iar obligația principală a educatorilor este cea de a le asigura un mediu suficient de bogat în stimuli.
- Preșcolarii sunt capabili să emită judecăți de valoare în ceea ce privește muzica, deci vor fi capabili să facă acest lucru și în alte domenii.
- Timpul destinat învățării este limitat și foarte prețios, deci nu trebuie irosit cu material muzical de o calitate îndoielnică.
- Copiii nu ar trebui motivați în sensul unor realizări de înaltă performanță. Important e ca aceștia să aibă posibilitatea de a dezvolta deprinderea de a cânta cu acuratețe, corect din punct de vedere ritmic, de a interpreta conform conținutului de idei un repertoriu adecvat vârstei.
- Jocul copiilor este munca lor. Așadar, ei învață totul prin joc. Jocul copiilor implică întotdeauna imitația și improvizația.
- Copiii învață cel mai bine într-un mediu fizic și social sănătos și plăcut. Contextul adecvat pentru activitățile de educație muzicală trebuie să

include jocuri, discuții, imaginație, povești, împărtășirea unor reflecții asupra evenimentelor din viața de zi cu zi, implicare individuală și socială în diverse acțiuni.

- Fiecare copil are modul său unic de a trăi muzica. Dacă el nu-și exteriorizează trăirile, nu înseamnă că nici nu le are.
- Copiii au nevoie de modele. Adulții în a căror viață muzica este o componentă esențială deschide în mod cert o bine fundamentată cale de acces către implicarea cu succes a copilului în lumea artei.
- Uneori, copiii *deturneză* planurile educatorului, dar situațiile acestea trebuie tratate cu blândețe, răbdare, iubire și flexibilitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Abric, Jean-Claude, *Psihologia comunicării*, Editura Polirom, București, 2002
2. Aiello, Rita, & Sloboda, John A., *Musical perceptions*. New York: Oxford University Press, 1994
3. Babii, Victor, *Teoria și praxiologia educației muzical-artistice*, Chișinău, 2010
4. Catarig, Lucia, *Îndrumător metodic pentru educația muzicală în gimnaziu*, Editura Universității din Oradea, 2001
5. Crețu, Viorel, *Analize interdisciplinare în domeniul artei sunetelor – Dimensiunea conceptuală a creației muzicale*, Casa Editorială Odeon, București, 2002.
6. Kemp, Anthony E. *The musical temperament: Psychology and personality of musicians*. Oxford: Oxford University Press. 25 K 32, 1996
7. Levitin, J. Daniel, *Creierul nostru muzical*, Editura Humanitas, București, 2010
8. Moldoveanu, Maria, *Mentalitatea creativă-perspectivă psihologică*, Ed. Coresi, București, 2001
9. Munteanu, Gabriela, *Sisteme de educație muzicală*, Ed. a II-a, București, Editura Fundației România de Mâine, 2009
10. Pop, Claudia, *Pedagogia profesională: terapia non-medicală a vocii disfonice*, articol publicat în *Atelier de didactică muzicală ARTĂ ȘI EDUCAȚIE*, *Buletin Științific nr. 1/2010*, Editura Media Musica, Cluj-Napoca

11. Rîpă, Constantin, *O nouă viziune a educației muzicale*, articol publicat în *Tehnologii informatice și de comunicație în domeniul muzical*, nr. 1/2010, Editura Media Musica a Academiei de Muzică Gheorghe Dima, Cluj-Napoca
12. Vasile, Vasile, *Metodica educației muzicale*, Editura Muzicală, București, 2004
13. Vârlan, Petre-Marcel, *Instrumentul acompaniator în educația muzicală*, articol publicat în *Atelier de didactică muzicală ARTĂ ȘI EDUCAȚIE*, *Buletin Științific nr. 1/2010*, Editura Media Musica, Cluj-Napoca

WEBOGRAFIE

1. <http://dexonline.ro/>
2. <http://ems.music.uiuc.edu>
3. <http://www.edu.ro>
4. <http://www.futuremusic-es.com>
5. <http://www.isme.org>
6. <http://www.menc.org>
7. <http://www.soundtree.co.uk>
8. <http://www.youtube.com/>

